

Kültürlerarası İletişimin Bir Yönü: Özün Ötekileştirilerek Yabancılaştırılması

Intercultural Communication in a New Perspective: The Alienation of Culture Through the Individual Attitudes in Intercultural Communication

Mustafa ÇAKIR*

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Yunus Emre Kampusu, 26470 Eskişehir,
E-posta: mcakir@anadolu.edu.tr

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:

Gönderilme tarihi: 15 Eylül 2010

Birinci düzeltme : 10 Ekim 2010

Kabul : 15 Ekim 2010

Anahtar sözcükler:

Kültür

İletişim

Kültürler arası iletişim

ARTICLE INFO

Article history:

Submitted : 15 September 2010

Resubmitted : 10 October 2010

Accepted : 15 October 2010

Key words:

Culture

Communication

Intercultural communication

ÖZ

Bu çalışmada sırasıyla kültür, iletişim, kültürler arası iletişim, kültürlerin algılanma biçimleri, kültürel iletişim boyutu ve kültürlerarası iletişimde bireysel tutumlar ile kültürler arası iletişim sürecinde bireylerin karşılaştıkları olgulara yaklaşımları anlatılmaktadır. Kuramsal yaklaşımları destekleyebilecek öznel tutumlar örneklenmektedir. Kültürler arası iletişim, kültürler arası diyalog gibi ifadeler çözümlendiğinde, verilmek istenen mesajın kişisel veya ulusal düzeyde yürütülmeye çalışılan faydacı politikalarla örüntülü olduğu gösterilmeye çalışılmaktadır.

ABSTRACT

In this study, culture, communication, intercultural communication, varied perceptions of cultures, dimensions of cultural communication, individual attitudes in intercultural communication, and how do individuals react to the incidents they encountered during an intercultural communication process are explained. Certain subjective attitudes which support theoretical approaches are also exemplified. It is also shown that, when concepts like intercultural communication and intercultural dialogue are examined, the message they convey is related to utilitarian policies executed either on personal or national levels.

GİRİŞ

İnsan yaşamı, yaşamsal algıların ve bunları düzenleyen değerlerin zamanla değişmesi sonucu giderek istikrarlı bir yapıdan, sınırlı bir istikrarsızlığa doğru geçmektedir (bkz. Şimşek 2003: 190). İnsanlar, bu durumu aşabilmek için farklı dili konuşan, farklı inançlara sahip, farklı dünya görüşleri taşıyan ve hatta farklı ten rengindeki insanlarla hiçbir ayırım yapmaksızın iletişim kurmak ve uzlaşma zeminini aramak zorundadır.

Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de bu çeşitlenmenin giderek artması ve 'öteki' diye tanımlanmaya çalışılan farklı gruplardan insanların birlikte yaşamak zorunda kalması, farklı olanın birlikteliğine

dayalı olarak ortaya çıkan sorunlara çözüm üretme zorunluluğu, farklı olanı öğrenme ve son olarak bireye ve topluma ayna tutma isteği entelektüelleri kültürel çeşitliliği merkeze alan çok boyutlu, çok bileşenli yeni bir çalışma alanına yöneltmiştir. Bu yöneliş de kültürler arası iletişim denen olguyu beraberinde getirmiş; "kültürlerarası iletişim" kavramı da literatürdeki yerini almıştır (Condon / Yousef 1975; Saville –Troike 1982; Gumperz 1982; Rehbein 1985 vd.).

Çalışmada kültür ve bununla bağlantılı iletişim ve kültürlerarası iletişim kavramları kısaca açıklanacak, dil ile birlikte düşüncenin gelişimini de sağlayan, dilin içinde bulunarak bireyde yaratıcı yaşam

etkisi uyandıran kavramlara değinilecek; yabancı dil öğrenme sürecindeki bireylerin etkileşime girdiği “öteki” kültüre yönelik olarak geliştirdiği tutumlar örneklenerek yorumlanmaya çalışılacaktır.

Kültür

Kültür sözcüğü Latince *culturadan* gelir. *Cultura*, inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamlarına gelen *colere*’den türetilmiştir. Örneğin Romalılar ‘mera işlenmesine’ *agri cultura* demişlerdir (Çakır 1991: 3). Türkçenin batı dilleri etkisine girmesinden önce (Cumhuriyet döneminde de) kullanılan *hars* sözcüğü ise Arapçadır ve “tarla sürmek” anlamına gelir (bkz. Devellioğlu 1996). Kültür sözcüğü dilimize “ekin” olarak kazandırılmıştır. Bununla birlikte, Türkçe için önerilen kullanımlar yaygınlaşmamış; “kültür” sözü Batıdan ödünçlenerek dilimize yerleşmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, kültür (ekin, eski dilde *hars*) kavramının tanımı şu şekildedir: *Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü*. Alanyazında değişik tanımları olmakla birlikte “geniş anlamda, evden uzaklaştığında seni yabancı yapan şey” diye de tanımlanmaktadır (EMİL 2006: 6).

Kültür, kaynağını insandan alır. Bu görüşe göre, insanların günlük yaşamında kullandığı bir tür “yazılım” olarak nitelendirilir; yapılan bütün tanımlarda tespit edilebilen ortak özellik, insanların taşıdığı temel varsayımlar, değerler ve normlardır (Bkz. Martinelli ve Taylor 2000: 18). Bu çalışmada söz konusu edilen kültür, sadece insana özgü olan; mutlaka ve kesinlikle insanın nesnel gerçekliği ile tanımlı ve sınırlıdır (bkz. Altındal 2005: 61).

O halde ulusların dış kurum ve göreneklerinin yanı sıra, onların iç duyguları da kültür tanımı içinde önemlidir; “topluluk durumlarının soylulaşmasına bilim ve sanatı ekleyerek insanlaşır” diyen Humboldt (1904: 30’dan aktaran Akarsu 1998: 84), insan olmanın bu duygularla bağlantılı olduğunu, bundan sonraki aşamanın bilim ve sanatın katkısıyla ortaya çıkan uygarlığı oluşturduğu vurgulamıştır.

İletişim

İletişim kavramı dilimize Latince’den ödünçleme yoluyla aktarılmıştır. Kaynağında, *communis* “ortak” *communi-care* “ortak bir edimde bulunmak; bir nesneyi iki grup arasında paylaşmak; karşılıklı

bildirimde bulunmak, konuşmak, görüş alışverişinde bulunmak” *communica-tio* “(kamusal) bildirim” olarak görülen söz veya söz öbekleri bulunmaktadır (Telman ve Ünsal 2005: 19). Alanyazında pek çok iletişim tanımı yapılmasına karşın, genel olarak *insanların toplu halde yaşamaya başladıktan sonra karşılıklı etkileşimlerde rol oynayan, sembolik mesajların karşılıklı ulaştırılmasıyla bazı anlamları aralarında paylaşmaları süreci* olarak kabul edilir (Diğer tanımlamalar için bkz. Oskay 2001). Çalışmada bu yaklaşım benimsenmiştir.

Kültürlerarası İletişim

Dil-kültür ve iletişim üçgeninden ortaya çıkan kültürler arası iletişim söz konusu olduğunda, yeni iletişim modelleri üzerinde durulmaya başlanmaktadır. Bu modeller *heuristik* (ilişkilerin bilincine varma) *prognose* (olguları önceden öngörebilme) *organisation* (bireysel bakış açılarını uyarlayabilme ve düzenleme) *Messung* (bulguları nitelik ve nicelik olarak tanımlayabilme) *ökonomie* (oluşturulan ilişkileri yorumlayabilme) olanakları sağlar. Bu bağlamda kullanılan dilsel kodlar iletişimde birincil rolü üstlenir. Farklı dilleri konuşanlar arasındaki iletişim köprüsü de çevirmen veya tercümanlardır. Kültürlerarası bir iletişim durumunda tercüman hem iki dillilik hem de iki kültürlülük yeteneklerine sahip olan bir aracının rolüne girer (Fishman 1980: 12).

Bennett (1993: 29) ise kültürler arası duyarlılığı, bireyin kişisel gelişim aşamalarına göre oluşturduğu model çerçevesinde tanımlar. Onun modelini oluşturan ana kavram “farklılaşma” olarak adlandırılır ve farklılığı tanıma ve farklılıkla birlikte yaşama yeteneğinin gelişimini temel alır. “Farklılaşma” iki olguya değinir: İlki, insanların aynı şeye çeşitli yollarla bakıyor olması, ikincisi ise “kültürlerin birbirinden farklılaşma modelleri veya dünya görüşleri açısından farklılık göstermeleridir.” Bu ikinci boyut, Bennett (1993: 29)’e göre kültürlerin, gerçekliğin anlaşılmasının, çevremizdeki dünyanın görülmesinin yollarını sunduğu gerçeğine göndermede bulunmaktadır. Gerçeklik hakkındaki bu anlayış veya dünya görüşü, bir kültürden diğerine değişir. Buna göre kültürler arası duyarlılık, temelde dünyanın algılanışında kültürler arasındaki temel farklılıkların nasıl tanınabileceğini ve başa çıkılabileceğini öğrenmektir. Bu öğrenme süreci de ayrı bir çalışma alanını gerektirir. Bochner (1982: 16’dan aktaran Roche 2001: 14).

Contrary to popular belief, inter-group contact does not necessarily reduce inter-group tension, prejudice, hostility and discriminatory behaviour. Yet one often hears politicians, church leaders and other public figures saying that if only people of diverse cultural backgrounds could be brought into contact with each other, they would surely develop a mutual appreciation of their points of view and grow to understand, respect and like one another.

diyerek bu konuya dikkat çekmektedir. Brière (1986: 205'den aktaran Roche 2001: 14) ise

It is a mistake to believe that contact with a foreign world automatically brings cultural understanding. On the contrary, as Laurence Wylie pointed out about a survey of some junior year abroad programs, "students who were somewhat suspicious of what they were about experience in France returned francophobes. Those who had been curious and eager about their experience became ardent francophiles. Contact simply deepens the feeling you already have. [...] An explicit intercultural approach is all the more essential [...]"

İfadesiyle aslında yabancı bir dili kullanarak farklı bir kültürle doğrudan bir iletişim ortamına geçileceği kanısının doğru olmadığını savunuyor. Bu görüş alan uzmanlarınca da kabul görmekte olup (Byram 1989: 16'dan aktaran Roche 2001: 14), kültürler arası iletişim, ötekini kültürel bir nesne değil, obje olarak algılayabilme becerisi olarak tanımlanmaya çalışılıyor. Bir diğer ifade ile evren bütünlük, ama aynı zamanda alışılmış mekanik ya da doğrusal yollardan anlayamayacağımız kadar zengin ve çeşitli olan "karmaşık" bir sisteme sahiptir ve yabancı dil bilenler bu sisteme *kendini uyarlama* davranışı gösterirler ya da en azından, bu potansiyeli taşıdıklarına inanılır (Taşçı ve Koç 2006: 147).

KÜLTÜRLERİN ETKİLEŞİMİ

Yabancı dil öğretimi, bir anlamda kültürler arasında yapılan bir gezintidir. Bireyler dil öğrenirken, sadece öğrendikleri dile ilişkin yapıları değil; aynı zamanda öğrendikleri her bir sözcükle yakından ilintili bir tarihi, kültürü ve bunların yaratıcısı olan ulusu da yakından tanımakta ve yeni bir dünyayı öğrenmektedir (bkz. Fishman 1980; Akarsu 1998). Bu durum aslında oldukça uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreç her ne kadar dil öğrenme süreci olarak ortaya çıkmakta ise de aslında bireysel bir çabayla iç içe geçmiş, yoğun bir düşünsel etkinlik ve etkileşim ağını gerektiren bir yapıdır.

Bir yabancı dili ilk defa duyan bir kişi, bu dilin uluslar arası alandaki iletişim gücünün yanı sıra,

söz konusu dilin tınısından da etkilenmekte ve ait olduğu sosyal ve kültürel katmana bağlı olarak onu öğrenmeye karar vermektedir. Böylece yeni bir dil ile ilk defa karşı karşıya gelen birey, aslında kendi kültürünün dışındaki bir başka kültürü de kabul etmeye hazır olmaktadır (bkz. Roche 2001: 16). Bu süreç içinde birey kendi diline tam olarak hâkim değilse, yani dilini iyi bilmiyorsa, öncelikle ikinci dili öğrenme aşamasında zorlanır. İki dil arasında bitip tükenmeyen nedensiz karşılaştırmalar yaparak, öğrenmeye çalıştığı yapılar arasında kurmayı denediği neden sonuç ilişkileri aracılığıyla –kendince- anlamlı bir sonuca ulaşmaya çalışır. Bu çabanın doğal bir uzantısı olarak bireyde kendi diline, tarihine ve kültürüne karşı sorgulama süreci başlar. Sözcük düzeyinde başlayan bu karşılaştırmada varılan ilk sonuç "birinci dilin ne kadar da yetersiz olduğu" şeklinde kendini gösterir. Bu durum, bireyin eğitim altyapısının yetersiz olması ve kendi kültürünü içselleştirememiş olmasının bilinç dışı yansımasıdır. Burada birey yeterli entelektüel birikime sahip değilse, karşılaştığı her bir farklı durumu kendi kültürü ile karşılaştırma edimlerinden zihinsel olarak yorgun düşer. Bir süre sonra geldiği yol ayırımında ya tam olarak hâkim olmadığı birinci dile ek olarak öğrenmeye çalıştığı ikinci dili öğrenmekten vazgeçer ya da yabancı/ikinci dili öğrenme sürecini kural ve sözcük ezberleme düzeyine indirger. Bu etkinlik de zamanla angarya olarak algılanan bir çabaya dönüşür. Birey yabancı dil öğrenme çabasından olumlu bir sonuç alamadığı gibi, her yeni girişim arzu edilen düzeye gelmeyince ya tamamen vazgeçer ya da toplumsal baskı veya zorunluluk karşısından her seferinde yeniden başlayan bir kısır döngüye dönüşür.

İkinci bir alternatifte ise, şu şekilde yaşanabilir: Birey yaptığı karşılaştırmalardan usanıp, kendini tamamen öğrendiği ikinci dile (kendini onu konuşan topluma adayarak) verir. Karşılaştığı her bir yeni olguyu ki bu bazen tek bir sözcük bile olabilir, hayranlıkla karşılar ve bundan nedensiz zevk alır. Hatta karşılaştığı her yeni olgu, onun için mutlak bir ideal olarak vazgeçilmez bir anlam kazanır. Süreç bireyin kültür ve kimlik çatışmasına kadar uzanabilir (bkz. Roche 2001, 37). Burada görülen çatışmanın kaynağını oluşturan kültürel farklılıklar *semboller, kahramanlar, ritüeller ve değerler* olmak üzere dört grupta sınıflandırılır (Kartarı 2006: 64).

Bu aşamada, arayış içinde olan birey kültürel farklılıkları görmezden gelmeye başlar. Kendini dıştan gelen farklı etkilere karşı savunmaktan vazgeçer.

Kimi zaman açıklayamasa da karşılaştığı farklılıkları sorgulamadan kabul ederek "alışılmadık" olana saygı duymaya, olumlu bulduklarını algılamaya, benimsemeye, kendi yaşamında uygulamaya başlar ve sonuçta kendi kültürüne ait olanlardan rahatsız olmaya ve ötekini tercih edecek şekilde özünü dışlamaya varan bir dizi duygusal süreç yaşar. Bu duygusal süreçte gerekli desteği alamazsa, kendisiyle ilgili kimlik ve değer yargılarında dalgalanmalarla birlikte, özgüven yitimi gözlenir. Örneğin, 1987 yılında Berlin'de 16-19 yaşlarındaki Alman gençleri üzerinde yapılan bir araştırmada, bu ülkede yaşayan Türklerin ve Türk kültürünün Almanlar nezdinde saygınlığı olmadığı (Casper-Hehne 1999: 90) sonucu ortaya çıkarılmış. Bu durum, aslında bilinçli bir yok sayma ve ülkedeki yabancı gençleri ötekileştirme politikasının somut bir uzantısıdır. Yapılan bu tür dışlama ve manipülasyonlarla ülkelerinde yaşayan Türklerin kendi tarih, millet ve devletlerinden utanç duymaları sağlanacak; böylece yaşadıkları topluma (Alman toplumuna) uyum sağlamaları kolaylaştırılacaktır. Bu tür baskılarla ortaya çıkan duygusal travmalar, özün reddedilmesi olan asimilasyon aşamasını sağlayacaktır (Bennet 1993: 23).

Kültürün taşıyıcıları üzerinde bu denli önemli olduğu, dilin özellikle pragmatik, anlambilim ve dilbilgisi alanlarında daha yoğun olarak gözlenebilmektedir. Bireyler, kendi öz kültürlerini ve dillerini tanıyıp öğrendikleri oranda, her türlü olumsuz etkileşimin dışında durabilir ve karşılaştığı her bir yeniliğin, kendi öz kültürü ve dilinden farklı yeni bir olgu olduğunu her hangi bir karşılaştırma yapmaksızın "olduğu gibi" kabul eder. Öğrendiği her bir yeni olguyu kendi bireysel dünyasına zenginlik katan, kültürel gelişimine katkı sağlayan bir çeşitlilik olarak görür. Dolayısıyla, yaptığı karşılaştırmalarda da ne yeni öğrendiklerine ne de sahip olduklarına iyi-kötü gibi bir değer veya anlam yüklemeksizin, olayları ve durumları olduğu gibi kabul eder. Her iki dünyanın sınırlarını net olarak, tartışmaya yer vermeyecek şekilde belirleyip bilinçli bir şekilde ortaya koyabilir. Kültürlerarası iletişim ve sosyal hayatta bu durum uyum olarak değerlendirilmelidir. Aksi hallerde entelektüel dünyada ortaya çıkan durumu şu sözler özetliyor (Gürgür 2005: URL):

Aydınımızın iki yüz yıllık modernleşme tarihi boyunca yaşadığı zihni kargaşa ve kararsızlık süratle genişliyor, derinleşiyor. Özgün kimliğini reddeden, kültürünü ve manevî değerlerini çağdaşlaşmanın önündeki en önemli engel sayan, farklı bir medeni-

yet alanına sığılabilmeyen özlemine duyan insanlardan mürekkep etkili bir sosyal tabaka oluşuyor. Batı kültürünün özünü, imkânlarını ve zaaflarını tartışılabilir derinlikten yoksun olan aydınımız, giderek daha tepkili, inkârcı ve nihilist bir karaktere bürünüyor; insan hakları, demokratik ilkeler, hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri yerli-yersiz, haklı-haksız her yerde fütursuzca tükettiğinden hem inandırıcılığını yitiriyor, hem de içini boşalttığı bu kavramları itibarsız ve etkisiz kılıyor.

Bu gözlemin yabancı dil öğrenme süreciyle ilişkilendirilmesi boyutuna aşağıda yer verilmektedir.

Öteki ile Kurulan İlişki

Bireyler yabancı veya ikinci bir dili öğrenirken doğal olarak öğrendikleri dilin içinden çıktığı kültürel arka planı da öğrenirler (Bkz. Akarsu 1998). Yeni bir dilin yeni bir dünya olduğunu anlatan bir dil bir insan deyişi bu durumdan kaynaklanır.

Yabancı bir dili öğrenmek süreçle ilgili bir durumdur ve dil öğrenme süreci kültürel bilinçlenme ve kültürleşme süreci olarak da algılanmalıdır. Kültürleşme (*acculturation*), iki ya da daha çok kültürün, karşılıklı etkileşme sonucu, benzeşme yönünde değişmeye uğramaları olarak tanımlanır. Ama böylesi dengeli bir durum genelde kurgusal bir beklentidir. Etkiler, çoğu zaman, çift-yönlü olmaktan çok, tek-yönlüdür. Bu anlamda kültürleşme "kültürel özümlenme" sürecinin belli bir evresi, ya da "zorla kültürleşme" sürecinin yanlış gösterilen/algılanan bir biçimi olarak düşünülebilir. Örneğin, Türk kültürünün bir zamanlar Arap-Fars kültürleriyle, şimdilerde ise Batı kültürleriyle "etkileşmesi", kültürleşmeden çok, gönüllü-gönülsüz, bilinçli-bilinçsiz özümlenme örnekleri olarak değerlendirilmek gerekir (Bkz. İzbul 2004). Burada anlatılmaya çalışılan kültür, "bir grubun ya da insan kategorisinin üyelerini birbirinden ayıran kolektif zihni yazılım" (Hofstede 1993: 19'dan aktaran Kartarı 2006: 65) olarak kabul edilmektedir. Bireyler, bir dili öğrenmeye karar verdikten sonra, öğrendikleri dili konuşan ulusla da bir gönül bağı kurar ve kurulan bu bağ ile yeni bir uluslar arası ilişki başlar. Bu gönül bağı maddi veya manevi bir nedene bağlı olarak siyasal, sosyal veya kültürel olgularla ilişkilendirilebileceği gibi nedensiz de olabilir. Yabancı dil öğrenmeyi bir noktadan bir başka noktaya yapılan yolculuk olarak değerlendirirsek, yolculuk boyunca elde edilen birikimler de *kültürleşme* olarak değerlendirilebilir. Kültürleşme sürecinde belirli bir noktaya gelen filologlar, iletişim sorunları olduğunda evrensel bir anlaşma sağlayabilen iletişim-

sel yöntemleri kullanmak zorundadır (König 1991: 79). Bu durumda bireylerin yaşadıkları toplumsal grupların dil davranışını açıklamaya yönelik sosyolektoloji alanında grup ediminin bulgularından yararlanılabilir. Her dilde bir 'anlatılabilirlik ilkesi' vardır ve bu ilkeye göre her dilde her anlam için bir ifade, açıklama bulmak her zaman mümkündür (Bitterli 1984: 234). Bu bağlamda yapılacak araştırmalarda, toplumbilim ile dilbilim araştırmalarının kesişim noktalarında buluşarak grubun toplumsal, ekonomik ve kültürel yapısının öncelikle saptanması gerekir (İmer 1990: 54).

Bu süreçte politikacılar, konunun içinde olmaları da konuya yakın ilgi gösterirler (Roche 2001: 4). Bu ilgi, aslında ulusların kendi dilleri aracılığıyla kendi kültürlerinin de yayılması çabalarına gösterilir. Dilleri, kültürleri ve ekonomik ilişkileri ve sonuç olarak siyasi etki alanlarının yayılması söz konusudur. Yani ilgi uzun erimli bakıldığında farklı boyutlara da kayabilmekte, bu yolla bir yabancı ülkede kendilerine sempati duyan, destekleyen yeni bir kamuoyu oluşturmak için çalışmalar yapılır.

Kültürler arasındaki etkileşim duygusal boyuttan da ayrı düşünülmemelidir. Burada yabancı veya ikinci dil edinimi süreciyle ilişkilendirilerek konu edilen kültür, aslında erek dili konuşanların sahip olduğu günlük yaşam biçimidir (House 1996: 4).

Ülkemizde, toplumsal ve siyasal sorunlarda olduğu gibi kültürler arasındaki ilişkiler bağlamında da bilinç düzeyinde, bireysel tutum ve davranışlarda yer yer ortaya çıkan bilinç yetersizliği görülmektedir. Bilinç yetersizliği Kuru (2005) tarafından, "kuş yumurtası üretmek" diye bir deyimle karşılanıyor ve şu örnekle açıklanıyor:

"Diyelim ki X ülkesinde bundan 20 sene sonra yapmak istediğiniz uzun vadeli bir operasyon var. Bu operasyon için size çeşitli provokatörler lazım ve en güvenilir provokatör kendi yetiştirdiğinizdir. Bu iş için yetenekli ama geleceği parlak olmayan zayıf karakterli bir "yumurta" bulunur. Mesela bu genç üniversitede devşirilir ve aşama aşama önce öğretim görevlisi daha sonra medya parlatmaları ve şirket sponsorluklarıyla ülkede sözü dinlenen bir profesör haline getirilir. Hatta gerekirse tüm araştırma ve kitapları da eline hazır olarak verilir. Ülkedeki insanlar bu kişinin yazdığını sandıkları muhteşem eserleri okur ve ona olan saygıları artar. Böylece yumurta kuluçka aşamasını bitirmiş ve çatlayıp güzel bir kuş olma zamanı gelmiştir. Belirlenen zamanda bu profesör medya yoluyla müthiş radikal açıklamalar yapmaya başlar ve tüm ülkeyi karıştırır. Aynı anda kendisi gibi yetiştirilen diğer yumurtalarda farklı faaliyetlere girişirler."

Bu kişilere verilen destekle yaptırılan yönlendirilmiş çalışmalar, doğal olarak sosyal bilimlerin bir alanıyla ilişkilendirilir ve kaynağı sağlayan ülkeye lehine gizli-açık haber toplama kaynağı olarak kullanılabilir. Yaras (2005: URL) bu durumdakileri ülkemiz bağlamında şu şekilde anlatmaktadır:

"Türkiye'ye hakaret edenlerin, -daha yumuşak bir deyimle- Türkiye'yi sürekli ve bazen de göz göre göre (haksız olarak) eleştirenlerin, Avrupa ülkelerinde daha çok prim yaptığı doğrudur. Böylelerinin, gerek birey olarak, gerekse dernek olarak ekonomik yardım alma olanakları, uğraş verdikleri alanda önlerinin açılması çok daha kolaydır. Bunda ille de Avrupalının kötü niyetini aramaya da gerek yok. Her Avrupalı kronik Türkiye düşmanı olacak kadar politik bilince sahip değildir. Çoğu, ezilen, haksızlığa uğrayan bir insanı ya da grubu desteklemek için sahip çıkar böylelerine. Bir nevi vicdan tatmini yani..."

Bu bağlamda, yukarıda alıntılanan görüşler, günümüz Türkiye'sinde entelektüel yaşamın genel bir parçası gibi algılanabilmekte ve akademik çevrelerde zaman zaman tanıklık yapılabilen doğal bir süreç olarak izlenebilmektedir². Bir dış ülkeden her hangi bir şekilde burs veya benzeri mali destek alan kimi öğretim elemanları, yayınlarında veya söylemlerinde Türkiye karşıtı sistematik eleştirel ifadeler yer verebilmekte ve burs aldığı kurumların temsilcilerine sorgusuz itaat eğilimi gösterebilmektedir. Bazı genç akademisyenler kendilerini, -belki- ne için olduğunu bilmedikleri bir Alman, İngiliz vd. hayranlığına kaptırmakta; yabancı dilde yazılan her bir metni içeriğini sorgulamadan mutlak "doğru" olarak kabul etme ve kendilerini kabul ettirmeye çalışma yanılığısına düşmektedirler. Bu durumun farkına varan kimi yabancı akademisyenler de kendilerinden önceki kuşağın aksine Türkiye ile ilgili manifesto niteliğindeki görüşlerini yayımlamakta bir sakınca görmemeye başlamaktadırlar.

Karşılıklı iletişimin doğurduğu ilişkilerle gelinen yerde bir noktadan sonra öznel değerlendirmeler başlamaktadır. Sorgulamaksızın benimsenen toplumlar, uluslar ya da değer yargıları bireyleri yüceltilebileceği gibi, karşıt kültür ve onun temsilcileri konusunda olanlar kötülenip değersizleştirilebiliyor (Bkz. Selçuk 2006: 184).

² Ali Paşa (18 Eylül 1871) ölmeden önce bütün siyasi hayatını kırk sayfada özetlemiş, Pâdişâh-ı Cihân'a, Osmanlı İmparatoru Abdülaziz'e sunulmak -veya basına dağıtılmak üzere yazdığı belirtilen siyasi vasiyetnamede ölümünden sonra izlemesi gereken yolu göstermişti. Bu vasiyetnamede ülkemizin içinde bulunduğu durum ve Avrupa ile ilişkilerimiz ders çıkarılabilecek hususlar bulunmaktadır. Bkz.: <http://www.birfacianinhikayesi.cemilmeric.net/14.html> (son erişim tarihi 04.06.2008).

Avrupa bütünleşmesinin beraberinde getirdiği Avrupa benmerkezciliği ve özellikle 11 Eylül eylemleri sonucu “ötekileşen” ve “marjinalleştirilen” yabancı, Türk ve Müslümanlara karşı düşmanlığın arttığı gözlenmektedir. Topraklarında yaşayan iki buçuk milyon (Müslüman) Türk’e kolayca hükmetmek; Türkiye ve Almanya arasında salt köprü işlevi görmekten çıkıp doğrudan ciddi bir siyasal güç haline gelebilecek Türk lobciliğini ortadan kaldırmak, Alman nüfusu gitgide azalan Almanya’nın başka bir amacı olarak kendini göstermeye başlamıştır (Bkz. Miegel 2002 ve 2006). Bu paralelde sürdürülen çalışmalara Almanya içinden destek verenler, Türkiye’ye belli görüşleri manipüle etmeye çalışanların haklılıklarını kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Bu tutum kültürler arasındaki ilişkilere değgin oluşturulan alanyazında aşağıdaki nedenlere bağlanmaktadır (Kartarı 2006; Hofstede 1993; Casper-Hehne 1999):

- a) kendini güvende hissetme,
- b) karşı taraftan kabul görme arzu ve isteği,
- c) duygusal tatmin sağlama,
- d) ötekine ait olma isteği, ve
- e) özü savunanlar üzerinde etki uyandırma çabası.

“İnsanlar refah ve emniyet peşindedirler, vatan bu iki ihtiyâcin sağlandığı yerdir” saptamasında bulunan Ali Paşa, ölümünden dört yıl önce kendisini ziyaret eden Fransız konuğuna şunları söylemiştir: *Fransa’da, İngiltere’de seçkin temsilciler yolluyor buraya. Seçkin ama mütehakkim. Elleriindeki bütün kuvveti düşüncelerinin emrine veriyorlar. Ama Paris’in veya Londra’nın düşüncesi İstanbul’dakilerle uyuşmuyor. Elçileri aydınlatmaya çalışıyoruz, ama boşuna* (aktaran Meriç 1981: 155). Bugün de kültürler arasındaki iletişim veya asimetrik ilişkiler 1867’yi aratmıyor. Hatta, Başkaya (2005: 11), gelinen durum ile ilgili olarak, konunun kültürlerarası iletişim veya etkileşimi aştığını, Batılılarla asimetrik ilişki kuran bu kişilerin giderek “sömürge aydını” niteliği kazandığını öne sürerek şu tespiti yapıyor:

“Batılının ürettiği her ‘düşünce’ sömürge aydını tarafından mutlak bilimsel hakikatler mertebesinde görülür ve hiçbir eleştiri süzgecinden geçirilmeden kabul edilir. Sömürge aydını kendi gerçekliğini, kendi durumunu ve ‘konumunu’ anlamaktan acizdir. Zira bilinci de içinde yaşadığı ülke gibi ‘bağımlıdır’. Bağımsız düşünme yeteneği dumura uğramış durumdadır.”

Başkaya (2005: 11) yazısında devamla şu görüşleri de ileri sürüyor:

“Sömürge aydını, Merkezden gelen her düşüncüyü, ideolojik kurguyu, hikmetinden sual olmaz, evrensel hakikatler sayar. Onu ait olduğu toplumda da geçerli kılmaya çalışır. Elbette bu kesimin de maddi çıkar ilişkileri dışında kaldığı söylenemez.”

Bu maddi çıkar ilişkileri küçük destekleme bursları ile başlayıp; kitap, konferans vb. telif destekleri ile kurulan ilişkinin boyutuna göre sürdürüldüğü, eğitim sistemimizde değerlerimizin bireye kazandırıldığı kültürleme sürecinde yetersiz kaldığımızın sonucu olarak görülmektedir (Demirel ve Kaya 2007: 2).

Bu bağlamda yer verilen görüşlerden *Batıdan gelen her şey kötüdür* şeklinde bir sonuç çıkarmak doğru değildir; bununla birlikte, İnce (2005)’nin yazdığı gibi, “bilerek ya da bilmeyerek Türkiye karşısında yabancı çıkarlarını savunanların, Türkiye’yi ve çıkarlarını korumak isteyenlerin tepkilerini paranoya ve milliyetçi hezeyan olarak tanımlamalarının utancını da yaşamak zorunda kalırız.”

Kültürler arasında gelgitler yaşayanlar, çalıştıkları kurumlarda getirildikleri makam ve mevkiilerde, yazdıkları her yazıda eğitimini aldıkları yabancı ülkelerin bilim adamlarının söylediklerini ve yazdıklarını sorgulamaksızın mutlak doğru kabul edip aktarmaktadırlar. Bu ülkelerin sağladığı maddi, manevi destekle yayımladıkları çalışmalarda Türkiye karşıtı ifadelerle dolu, eleştiri sınırlarını zorlayan yazıları yayımlarken, Türk akademisyenlerin çalışmalarına itibar etmemekte; öncelikle yurt menfaatlerini düşünmek yerine Avrupa’nın her istediğini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Yayınların içeriğinde Türkiye’ye özgü Batılı görüşüne uymayan ne varsa, eleştiri konusu yapılabilmektedir. Bunlara karşı çıkan ve yapılanların Türkiye’nin çıkarlarına ters olduğunu öne sürenler ise azınlıkta kalmaktadır³.

Kültürler Arası İletişim Sürecinde Duyarlılıklar

Kültürler arasındaki bu iletişim sürecinde sağlam eğitim ve kültür altyapısına sahip olmayan bireylerin davranışlarında bazı sapmalar ortaya çıkabilmektedir. Bennett (1993) çalışmasında, bireyin gelişimini “etnomerkezci” ve “etnogöreceli” olmak üzere ikiye ayırarak analiz etmektedir. Buna göre, bireyin kendi dünya görüşünü yaşadıklarının merkezinde yer aldığını varsaydığı aşama etnomerkezci dünya görüşüdür. Etnomerkezcilik, bir etniğin

³ Necip Hablemitoğlu’nun eserlerinde ortaya koymaya çalıştığı durum karşısında yaşadıkları bu konuya çok yalın bir örnektir.

diğerinden üstün olduğuna inanan düşünce yapısı örneğidir ve dünyadaki günümüz ve geçmiş güç yapılarını etkilediği için belki de diğerlerinden daha önce çıkan bir düşünce tarzıdır. Avrupamerkezcilik ise, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde, Avrupa (ve genellikle Batılı) sorunlarına, kültür ve değerlerine, diğer kültürlerden daha çok önem veren anlayıştır. Avrupamerkezcilik tarih boyunca genellikle Avrupalı ya da beyaz olmayan kültürler üzerinde hak iddia etmiş ya da onların varlığını hepten görmezden gelmiştir. Etnomerkezci dünya görüşünün temelinde karşı çıkma veya inkâr yer alır ve bireyin gerçeklik hakkındaki diğer görüşlerin varlığını ve farklılığını inkâr etmesi anlamına gelir. Bu inkâr ötekiyle yüzleşme şansının az olduğu ya da hiç olmadığı yerlerde benzer deneyimin yaşanmaması sonucu, izolasyon nedeniyle ortaya çıkabilir ya da farklılığın özellikle ayrıldığı, bireyin veya grubun farklılıkla yüzleşmemek amacıyla “farklı” insanlarla aralarına duvarlar ördükleri durumlarda ayrılığa dayalı olarak ortaya çıkabilir (Gillart vd 2000: 28). Etnogöreceli yaklaşımlarda ise, kabul, uyum ve bütünleşme söz konusudur. Burada davranış ve değer farklılıklarına saygı, duygudaşlık ve çoğulculuk, bağlamsal değerlendirme ve yapısal marjinalite esastır. (Bennet 1993: 29’dan aktaran Gillart vd 2000: 29)

Bazı durumlarda, yoğun bir Avrupa merkezci strateji ile karşılaşmak mümkündür. Bu stratejiyi savunanlar hem birkaç aylık burs almak, yurtdışı gezileri veya konferans giderlerinin karşılanması gibi küçük dünyalıklar karşısında kendi vatanlarında, bu ülkeyi güçsüz ve ulusu aciz göstermek isteyenlerin boyunduruğu altına girerler; hem de bunu “bilimsellik, çağdaş, modern Türkiye” söylemleriyle Türkiye’nin menfaatleri uğruna yapıyor görünebilirler.

Bunların en sık rastlanan stratejisi, farklı dünya görüşünün olumsuz değerlendirildiği aşağılamadır [denigration]. Bu aşağılama çabaları, kendi ulusunun örneğin Almanya’da yaşayan Türklerin uyum sağlama konusundaki başarısızlığı gibi örneklerde kendini gösterir. 2008 yılı içinde Almanya Federal Cumhuriyeti’nde Türkler tarafından meskûn kılınan eski evler ile işyerlerinin kimi defa içindekilerle birlikte yakılması, yabancı düşmanlığı ve aşağılama çabalarına açık birer örnek oluşturmaktadır. Irkçılık aşağılama stratejilerinin en uç örneğidir (Casper-Hehne 1999: 90). Aşağılamanın diğer yüzü ise vurgunun kişinin kendi kültürüne atfettiği

olumlu yönlerine yapıldığı ve diğerine hiç ilgi gösterilmediği (ya da çok az gösterildiği) yüceltmedir [superiority].

Farklılığın tehdit edici yönüyle başa çıkmak için kullanılan üçüncü bir stratejiyle de karşılaşılır; buna da tersine çevirme [reversal] adı verilir. Tersine çevirme, kişinin diğer kültürü üstün olarak görmesi, kendi kültürel arka planını aşağılamasıdır. Bu strateji ilk bakışta daha duyarlı gibi görünebilir, ancak pratikte yalnızca etnomerkezciliğin bir merkezinin (kişinin kendi kültürel arka planının) diğeriyle değiştirilmesi anlamına gelir.

Cansen (Hürriyet, 22.01.2005) “Maalesef ülkemizin eğitimli insanları, kendini dinler ve milletler üstü gören ve her fırsatta milletini ve dinini hakir gören söylem ve eylem içindeler” derken, belki de bu duruma dikkat çekmektedir.

Kültürlerarası İletişimde Bireysel Tutumlar

Bireyler kendi kültüründen uzaklaşmaya başladıkları noktada, “öteki” denen olguyla karşılaşır ve kendini “öz”den “ötekine” daha yakın hissetmeye başlar. Bu durumda, öteki denen kulübün üyeleri tarafından kabul edilebilmek için, öze yönelik eleştiriler ve küçük görme durumları ortaya çıkmaya başlar. Bu durumda, Shakespeare’in (Pantley 1997: 163’den aktaran Telman ve Ünsal 2005: 202) “iyi ve kötü diye bir şey yoktur, onları düşünceler yaratır” sözünün uygulamaya geçmesiyle bireyler zihinlerinde yarattıkları imgeleri, yaşadıkları kültürleme sürecine göre değerlendirip yargılamaya başlarlar.

Kimi entelektüellerimizin, yurtdışında yaptıkları yayınlarda; basına verdikleri demeçlerde, kendilerini özden ayrı tutma eğilimi gösterdikleri öteden beri bilinmektedir. Bu durum, “yurtdışında kendini beğendirmenin, kabul ettirmenin tek geçerli ve kestirme bir yolu, kendi milletini ve devletini kötülemektir. Bu kestirme yolu deneyenler, başarısız olmak bir yana, alkışlanır; Türkiye’de baş tacı edilirler” şeklindeki algılamaların dışa vurumu olarak algılanabilir. Hâlbuki bir kültür ögesi kendi sınırlarını aşır tüm insanlığın ortak malı olduğunda kökenindeki kimliği de koruyabilir. “İngiliz centilmenliği”, “Türk konukseverliği” gibi deyimler bu bağlam için kullanılabilir (Kongar 2003: 13).

Kendisi de ülkemizin yetiştirdiği önemli entelektüellerden biri olan, yazar İnce (2005), yukarıda sözü edilen duruma örnek olarak Fransa’da yaşayan öykü ve roman yazarı Nedim Gürsel hakkındaki gözlemlerini şöyle aktarıyor:

"Birader ve meslektaşımız Nedim Gürsel, 'Yurdunu ve ulusunu yerme' hususunda epeyce kıdemlidir. / .../ yazı ve kitapları Türkiye'de çayır çayır yayınlanırken, Fransa'da, kendi ülkesinde yayınlama hakkı engellenen, roman, öykü, deneme değil tek satır yayınlayamayan yabancı yazarlara verilen 'Özgürlük Ödülü'nü 1986 yılında alması"

"Nedim Gürsel, Agence France Presse (Ankara, 27 Mart 2003) kaynaklı haberde, bu kez Kemalizm'i yerin dibine batırıyor. AFP'nin geçtiği haber şöyle: 'Günümüz Türkiye'sinde Atatürk'ün mirasını tartışma konusu yapan pek az insan vardır. Bu enderlerden biri olan yazar Nedim Gürsel, geçen aralık ayında 'Kemalizm 30'lu yıllarda Avrupa'daki faşizm ve tek parti modeline uygun olarak kuruldu. Türkiye'yi demokratlaştırmak için toplumu Kemalizm'den ve askerinin etkisinden arındırmak gerektiğini düşünüyorum. Ve bunu sağlamak için Türkiye'yi Avrupa'ya almak gerekir.'

Bu alıntı ve haber metninin yukarıda belirtilen görüşleri de bir anlamda pekiştirdiği düşünülmektedir. Ayrıca, Orhan Pamuk'un İsviçre'de yayımlanan *Tagesanzeiger* gazetesine verdiği demeçte "Türklerin 1,5 milyon Ermeniye, 30 bin Kürt'ü öldürdüğünü" söylemesi (Nowak 2005: 5; ZTA 2005) ve bunun üzerine hakkında yasal kovuşturma açılması, onun Avrupa'daki popülaritesini artırarak Nobel Edebiyat Ödülü'ne ulaşma isteğinin bir uzantısı olarak değerlendirilmiştir; ancak o bunu yaparken, kendi ulusunu da büyük bir zan altında bırakmıştır. Bu söylem, Türkiye'de bireylerin eleştirisi sınırlarının dışına nasıl çıkabildiklerinin yalın bir örneği olarak tartışılırken, Batılı dostları da ona arka çıkmışlar (Bkz. Hibeler 2005; Nowak 2005), cesaretini Nobel Edebiyat Ödülü ile taçlandırmışlardır. Ödüllü yazar, halen yurtdışında yaşamayı tercih etmektedir.

Benzer tutumları akademik dünyadan örneklemek mümkündür. Üniversitede görevli bir öğretim üyesinin, sosyalleşme sürecini yurtdışında tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen gençlerin, ülkeye uyum sağlamakta güçlük çekmesiyle ilgili sorunların nedeni olarak, Türkiye'deki Atatürkçü düşünce sistemini göstermesi (Güler 2001: 48), Murat Bardakçı ile Halil Berktaş polemiklerinin gazetelerde günlerce yer alması (bkz. Habervizyon 2009), Batıcı görüşün hangi düzeyde taraftar bulduğu konusunda fikir vermektedir. Alman politikası, Türkiye ile tarih, dil ve özgün din bağları zayıf; milli kimliğinden utanan, asimile olmuş ikinci sınıf bir yurttaş modeli yaratmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de yapılan yayınların satır aralarında da Almanların bu amaçlarına yönelik düşünce, değer yargısı benimsenilmeye çalışılmaktadır. Akademik yükseltmeler için getirilen ölçütlerde yurtdışında yayın

yapma koşulu aranmaktadır. Yurtdışında kolayca yayın yapabilmenin, kendini kabul ettirebilmenin kestirme yolu, bazen bu şekilde yan yollara sapsak olduğu gözlenebilmektedir. Bu durum, sınırda duran bireyin gelişim sürecinde bir anın kesiti olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye'nin "çağdaş uygarlık" düzeyine ulaşabilmesi için gerek duyulduğunda sistemi değiştirmek, hatta radikal bir kararla yeniden yapılandırmaya çalışmak başka, yurtdışında yapılan yayınlarla ülkeyi eleştirmek hatta "ötekine" şikâyet etmek başkadır. Sisteme yönelik eleştirilerin muhatapları Türkiye'de yaşadığına göre, yayın yerinin ve tartışma platformlarının da Türkiye'de olması gerektiği akla daha yatkın gelmektedir.

SONUÇ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kültürler arasındaki ilişkilerin, hiçbir önyargıya kapılmadan, kurnazca niyetler taşımadan, dürüstçe ve her şeyden önce özgürce yeniden ele alınması gerektiği; buna bir takım öznel nedenlerle karşı çıkılması halinde toplumu "mutlu bir durgunluk", ülkeyi de "derin uyku" halinin bekleyeceği unutulmamalıdır.

Kültürler arasındaki yolculuk sürecinde, kendi kültürüne sırt çevirip "öteki"nin arayışı içine girmek, kendini ve yakın çevresini "öz" diye tanımlanan bütünden "ayrı" tutmaya çalışmak, aslında aydınların işi değildir. Bu davranış modelini benimseyenler, ömürlerini bir türlü içselleştiremedikleri "özleri" ile ait olmayı isteyip de bir türlü kabul görmedikleri "öteki" arasındaki git-gel içinde geçirmeye adaydırlar.

Milletini seven, ülkesindeki farklılıklara saygı duyan, ülkesi ve milletinin huzur ve refahı için içtenlikle çalışan aydınlara her geçen gün daha fazla gereksinim duyulmaktadır; yurt dışında ülke aleyhine sözler söyleyip, yazılar yazarak faydacı bir tutum sergileyen ve bu davranışların bir gün nasıl sonuçlar doğuracağını düşünemeyenlere değil. "Yabancıların ve azınlıkların bu etkinlikleri de büyük rol oynuyordu. Onların bu değişmeyi kendi faydalarına kullanacakları, hatta bu değişimde Türk toplumunun zarar görmesinden fayda çıkaracakları, bu genç ve tecrübesiz kuşak tarafından pek de anlaşılıyordu" (Ülken 2005: 63) diyen uyarılara sırt çevirmemek gerekir.

Kültürlerarası iletişim, sadece yabancı dil öğretimi ile sınırlı değildir ve insan yaşamının bütün alanlarını kapsamaktadır. Farklı kültürlerin taşıyıcılarının bir ortamda barındırıldığı, birbirlerinin

yaşama alanlarını etkilemeye çalışmadan birbirlerinden izole bir yaşam sürmelerine olanak sağlanan iletişim ortamları da teşvik edilmektedir. Bu ortamlara çokkültürlü yaşama alanları denir. Türkiye gibi ülkelerin farklılıklarının zenginlik olarak değil de ayrıştırılarak alt kültürlerle ayrılmaya çalışılması, Batı kültürü içinde ideoloji ve yönetim anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, Almanya'daki Türklerin bu şekilde aslında birbirinden çok da farkı olmayan derneklere bölünmeleri çokkültürlülük ve demokratik tutum maskeleriyle bilinçli olarak özendirilmektedir.

Çokkültürlülük anlayışına göre, bütünü içinde odacıklar oluşturulur ve her bir odada, sahibinin eline verilen oyuncakla dış dünyadan habersiz vakit geçiren çocuklar gibi, ayrıştırılmış birimlerin aktörlerinin ayrı ayrı odalarda oyalanmaları sağlanırken, kendilerine sınırsız özgürlük hissi verilir. Aslında özgürlükleri oyalandıkları odacıklarla sınırlıdır. Örf ve adetlerini, kültürlerini yaşama tarzlarını "açığa çıkarmaları", resmen teşvik edilmekte, kendi anlayışları doğrultusunda, dinsel cemaatlerini oluşturmaları, hastanelerini, gündüz bakımevlerini, yaşlı evlerini kurmaları; varsa okullarında, yoksa özel eğitim yoluyla kültürlerini ve kültür dillerini çocuklarına öğretmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır (Bkz. Ergil 1995: 202). Aynı durum gelişmiş ülkeler için söz konusu olunca, kültürlerarası ayrışma değil; bütünleşme, ortak paydalarda buluşma teşvik edilmektedir.

Geçmişte düşüncesiz ve fevri bir siyasetçi eleştiriciliği ile bu ulusun başına kimi zaman ihtiraslı, kimi zaman da idealist, ama deneyimsiz veya yetersiz yöneticilerin getirildiği görüldü; bu ülkede yaşayanlar, rejim ve sistemi değiştirmekten çok devleti tahrip ettiklerinin farkına varmalıydılar. "Bu ülkede adam diye bilinmek, kariyer yapabilmek için 'Türkü, Türke ve İslamı, müslümana yermek' adeta şart haline gelmiştir. 'Türkü, Türke övmek' ve 'Türke, Türk propagandası yapmak' ne kadar yersiz; her gün her vesileyle 'Türkü, Türke; İslamı müslümana yermek' de o kadar hasta bir ruh halidir. Mutlaka değişmelidir" (Cansen 2005: URL).

Aydınımız ulusal kimliğinden, köklerinden kopup savrulurken, içinden çıktığı ve belki varlığını borçlu olduğu topluma yabancılaşıyor; benliğini saran derin bir nefret ve öfke kriziyle, ulusuna ve onun en ileri siyasal ve sosyal örgütlenme başarısı olan devletine bilinç dışı bir saldırıya geçiyor. İşin üzüntü veren tarafı, pek çoğunda derin bir insan zaafının, psikolojik ve etnik düşümlenmelerin oldu-

ğu bu tarz girişimlerin, çeşitli entelektüel anlatımlarla, makyajlarla süslenerek gerçek anlamlarının örtülmeye çalışılmasıdır. Kültürlerarası iletişim, hiçbir şekilde özün ötekileştirilerek yabancılaştırılması veya aşağılanması gerektirmez. Geçmişimizi, kültürümüzü bugün ağız tadıyla doyasıya yaşamaya devam etmek ve çok kültürlü yaşamın olmazsa olmazlarından hoşgörü ve erdemi gelecek kuşaklara aktarmak zorunda olduğumuzu unutmayalım.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humboldt'da Dil ve Kültür Bağlantısı*. 3. Basım, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Altındal, A. (2005). *Kültür Savaşları I*. İstanbul: Birharf Yayıncılık.
- Başkaya, F. (2005). Sömürge Aydınının Sömürgeleşmiş Bilinci, *Bilinç ve Eylem*, 2: 8-15.
- Bennet, J. M. (1993). Towards ethorelativism: a developmental model of intercultural sensitivity, içinde: R. Michael Paige (Yay.). *Education for the Intercultural Experience*. Yarmouth: Intercultural Pres: 21-71.
- Bitterli, U. (1984). Begegnung, Beziehung und Zusammenstoss von Kulturen [Kültürlerarası Karşılaşma, İlişki ve Çatışma], *Zeitschrift für Kulturaustausch*, 34 (3): 231-240.
- Bochner, S. (Yay) (1982). *Cultures in Contact*. Oxford: Pergamon Pres." s. 16'dan aktaran: Roche, Jörg (2001). *Interkulturelle Sprachdidaktik*.
- Brière, J. F. (1989). Cultural Understanding Through Cross-Cultural Analysis, *The French Review*. 60 (2): 203-208. s. 205'den aktaran: Roche, Jörg (2001). *Interkulturelle Sprachdidaktik*.
- Byram, M. (1989). *Cultural Studies in Foreign Language Education*. Philadelphia: Multilingual Matters. s. 16'dan aktaran: Roche, Jörg (2001). *Interkulturelle Sprachdidaktik*.
- Cansen, E. (2005). Türk'ü, Türk'e yermek, *Hürriyet*, 22.01.2005. URL: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/01/22/588268.asp> (son erişim: 06.06.2008).
- Casper-H. H. (1999). Interkulturelle Kommunikation. Neue Perspektiven und alte Einsichten, *ZfAL* 31, 1999. 77-107. URL: <http://www.uni-koblenz.de/~diekmann/zfal/zfalarchiv/31/Hiltraud%20Casper.pdf> (son erişim 04.06.2008).
- Condon, J. C. / F. Yousef (1975). *An Introduction to Intercultural Communication*. - Indianapolis.
- Çakır, M. (1991). *Die Rolle von Kultur und Identität beim Erwerb des Deutschen als Zweitsprache*. Eskişehir: Publikationsreihe der Anadolu Univ. Nr.: 537.
- Demirel, Ö. ve Z. Kaya (2007). *Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar, Eğitim Bilimine Giriş*. (Yay. Özcan Demirel, Zeki Kaya) 2. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık® Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.: 1-22.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- EMİL (2006): Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi Kültürlerarası İletişim Enstitüsü "Öğretmen Yetiştirme ve Hizmet İçi Eğitiminde Kültürlerarası Öğrenme için Avrupa Modüler Programı (İlkokul Pedagojisi) Projesi" <http://www.emil.ikk.lmu.de/turkish/Brochure-exercises-TR.pdf> (son erişim: 01.06.2008).

- Ergil, D. (1995). Çokkültürlülük, Türkiye ve Yeni Dünya Düzeni, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 50 (1), 201-208. URL: http://www.politics.ankara.edu.tr/dergil/pdf/50/1/19_dogu_ergil.pdf (son erişim 20.06.2008).
- Fishman, J. A. (1980). Bilingualism and Biculturalism as Individual and as Societal Phenomena, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1/1980: 3-15.
- Gillart, A. vd. (2000). *Kültürlerarası Öğrenme*. (Çev. Alper Akyüz), İstanbul: Avrupa Konseyi Yayınları, (Türkiye'de Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı tarafından yayımlanmıştır).
- Gumperz, J. J (2006). *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- Güler, G. (2001). Reflexionen zu einem Seminarprojekt: Kultürrübergreifende Aspekte in Hermann Hesse's 'Siddhartha' und in der Philosophie und Lyrik Yunus Emre's, *Imagologie: Interculturalité et Didactique, Revue*, 6: 39-49.
- Gürgür, N. (2005). Aydın Problemi Temel Meselemiz. *Türk Yurdu Dergisi*, (Mart 2005): URL: <http://www.turkocagi.org.tr/modules.php?name=BasYazi&file=article&sid=59> (son erişim 06.06.2008).
- Habervizyon. Habertürk yazarı polemiğe ısındı, 02.06.2009 URL:http://www.habervizyon.net/?f=ns&_nid=14778&_cid=12 (7.7.2009).
- Hibeler, S. (2005). Die nationale Ehre - oder von der Schwierigkeit, abweichende Äußerungen zu ertragen, içinde: İstanbul Post: Das wöchentliche deutschsprachige Internetmagazin der Türkei, 4 (8), 21.02.2005 <http://www.istanbulpost.net/05/02/03/pamuk.htm> (11.04.2005).
- "Hofstede, G. (1993). *Interkulturelle Zusammenarbeit*. Kulturen-Organisationen-Management. Wiesbaden: sayfa 19'dan aktaran Kartarı 2006.
- House, J. (1996). Zum Erwerb Interkultureller Kompetenz im Unterricht des Deutschen als Fremdsprache, *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* [Online], 1(3): 21 pp. Available: http://www.spz.tu-darmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_3/beitrag/house.htm (son erişim tarih: 4.06.2008).
- "Humboldt, W. von (1904). *Gesammelte Schriften Bd. 7, Berlin*, s. 30'dan aktaran: Akarsu, Bedia (1998). Wilhelm von Humboldt'da Dil ve Kültür Bağlantısı. 3. Basım, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- İmer, K. (1990). *Dil ve Toplum*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- İnce, Ö. (2005). Ne Yapmalı? *Hürriyet Gazetesi*. <http://www.hurriyetim.com.tr/yazarlar/yazar/0,,authorid~72@sid~9@void~558910,00.asp> (son erişim tarih: 05.04.2005).
- İzbul, Y. (2004). Kültür ve Kültürel Süreçler. Hacettepe Üniversitesi 1978-84 Yılları Arasında Oluşturulan Kültür Antropolojisi Ders Notları. İnternet Versiyonu: Nisan 2004. URL: <http://www.ingilizce-ders.com/bilim-arastirma/kultur/kultur/kultur.htm> (son erişim: 06.06.2008).
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletişim*. 2. Baskı. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kongar, Emre (2003). *Kültür Üzerine*. 7. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- König, W. (1991). Kültürlerarası İletişimde Mütercim Rolü, *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi (Journal of Translation Studies)*, 1991 (1): 76-86.
- Kuru, S. (2005). Orhan Pamuk Dosyası, *Ortadoğu Gazetesi* (12.02.2005). <http://zaferyal.kuzeyyildizi.com/blog/?p=74> (son erişim tarihi: 04.06.2008)
- Martinelli, S. ve M. Taylor (Yay.), (2000). *Kültürlerarası Öğrenme* (Çev. Alper Akyüz), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Meriç, C. (1981). Bir Faciannın Hikayesi. Ankara: Ümran Yayınları. URL: <http://www.birfacianninhikayesi.cemilmeric.net/9.html> (7.7.2009).
- Miegel, M. (2002). *Die deformierte Gesellschaft* [Deforme Olmuş Toplum], München: Propyläen Verlag.
- Miegel, M. (2006). Die deformierte Gesellschaft. Industrieverein Sachsen. Vereinsmeeting mit Prof. Dr. Meinhard Miegel 23.03.2006 URL: http://www.industrieverein.org/Downloads/Die_deformierte_Gesellschaft.pdf (05.06.2008).
- Nowak, P. (2005) Neue nationalistische Welle, vorwärts: die sozialistische wochenzeitung – Yay.: Verlagsgenossenschaft Vorwärts, PdAS und ihre Deutschschweizer Sektionen- Zürich. 15. April 2005 URL: <http://www.vorwaerts.ch/vorwaerts/2005/vw-05-15.pdf> (son erişim: 05.06.2008).
- Oskay, Ü. (2001). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.
- "Pantley, E. (1997). *Çocuğunuzla İşbirliği Yapabilme*. Ankara: HYB Yayıncılık" s. 30'dan aktaran Telman, Nursel ve Ünsal, Pinar (2005).
- Rehbein, J. (1985). *Interkulturelle Kommunikation*. Tübingen.
- Roche, J. (2001). *Interkulturelle Sprachdidaktik: Eine Einführung*. Tübingen: Günter Narr Verlag.
- Saville -Troike, M. (1982). *The Ethnophy of Communication*. Oxford.
- Selçuk, A. (2006). Kurtlar Vadisi Irak Filminde Kültürel Öğeler ve Kimlik Sunumları Üzerine Bir İnceleme, *İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, 22 (Kış-Bahar): 183 -210.
- Şimşek, Y. (2003). 21. Yüzyıl Eğitim Örgütlerinin Yönetim Anlayışı, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (2): 189-196.
- Taşçı, D. ve U. Koç (2006). Yarının Organizasyonları İçin Bugünden İpuçları, *Journal of İstanbul Kültür University*, 2006/4: 145-152.
- Telman, N. ve P. Ünsal (2005). *İnsan İlişkilerinde İletişim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (2005). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. 8. Baskı (1. Baskısı 1966). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Yaras, D. (2005). Türkiye'ye hakaret etmeden olur mu? *internet-haber.com* (son erişim tarihi: 23.02.2005).
- ZTA, 16.12.2005 www.tagesanzeiger.ch/dyn/epaper (son erişim: 05.06.2008).